

הלכה בפרשה

שנה א- גיליון 19

פרשת תצוה - חציצה בתפילין של ראש

וְשִׁמַּתְהָ הַמִּצְוָה עַל רֵאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת נֹר הַקֶּדֶשׁ עַל הַמִּצְוָה (כ"ט ו)

"תנא: שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניחין תפילין" (זבחים י"ב)

חציצה בתפילין של ראש | הנחת תפילין של ראש על תחבושת או כובע דק | האם שיער ארוך נחשב חציצה לתפילין של ראש

"תנא: שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניחין תפילין". למה צריך ששערו יהיה נראה וששם יניח תפילין? למה שלא יניח תפילין על המצנפת? אלא שכמו שבתפילין של יד אסור שתהיה חציצה, כך בתפילין של ראש אסור שתהיה חציצה. כך למד הרא"ש (הל' תפילין סי' יח).

והוסיף הרא"ש (שו"ת כלל ג סי' ד): "וטעמא משום דכתיב: לאות על ידכה, שלא יהא דבר חוצץ בינו לידו. כדדרשינן: ילבש על בשרו, שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין בשרו. וכן דרשינן: לטוטפות בין עיניך, שלא יהא דבר חוצץ בין תפילין ובין עיניך".

הרשב"א (מגילה כ"ד ב"ד"ה ר"ה) חולק. לשיטתו יש הבדל בין תפילין של יד לתפילין של ראש. בתפילין של יד אסור שתהיה חציצה כמפורש בגמרא. אבל בתפילין של ראש מותר שתהיה חציצה.

שיטתו בנויה על הבנה במשנה (מגילה שם): "ציפן זהב ונתנה על בית אונקלי שלו הרי זה דרך החיצונים". ופירש הרשב"א שטעם האיסור להניח על בית אונקלי שלו (בית יד לבושו מבחוץ, רש"י) היא:

1. בפרשתנו אנו למדים על בגדי הכהונה. מדיני הבגדים ואפן לבישתם למדו חז"ל והראשונים דינים בענין חציצה בתפילין.

הגמרא במסכת ערכין (ג ב) לומדת מפסוק בפרשת צו (ויקרא ג) שכהנים פטורים מתפילין של

יד (ומזה הוצה ללמוד שתפילין של יד לא מעכבים תפילין של ראש ושל ראש לא מעכבין של יד): "והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה דיד, דכתיב ילבש על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין בשרו", היינו שמאחר ובגדי כהונה מוכרחים להיות על בשר הכהן, הוא לא יכול להניח תפילין מאחר והתפילין יחצצו בין בשרו לבגד.

ולכאורה, למה לא יניח הכהן את התפילין על בגדי הכהונה? אלא שגם התפילין מוכרחות להיות על הבשר ללא חציצה.

ובמסכת זבחים (י"א א) מוכיחה הגמרא (לפי פירוש הרא"ש, ראה להלן) שגם בתפילין של ראש אסור שתהיה חציצה. ולמדו זה מהפסוק בפרשתנו: (שמות כ"ט ו): "וְשִׁמַּתְהָ הַמִּצְוָה עַל רֵאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת נֹר הַקֶּדֶשׁ עַל הַמִּצְוָה". ודרשו חז"ל (זבחים י"ב ב)

א. חציצה בתפילין של ראש

נחלקו הפוסקים האם בתפילין של ראש יש להקפיד שלא תהיה חציצה בין התפילין לבין הראש.

שיטת הרשב"א (להלכה ולא למעשה) שאין להקפיד על חציצה בתפילין של ראש. שיטת הרא"ש, שיש להקפיד. אחת הראיות בסוגיה זו היא מדין בגדי כהונה. הכהן הגדול היה מניח תפילין ברווח שבין הציץ למצנפת, מפני שאם היה מניח על המצנפת היה בזה חציצה. הרשב"א דוחה ראיה זו, האיסור להניח על המצנפת הוא מפני שאז לא היו התפילין מכוונות כנגד מקומן.

שתי תפילין? ומה בכלל הקושיה? הרי מותר להניח תפילין של ראש על גבי העטרה או הכובע שבראש?

הרשב"א (שו"ת ח"ג סי' רפב) מתייחס גם לשאלה זו: "ועטרת דוד נמי שאני, דאלו לא היה שם מקום מגולה, לא היה באפשר להניח תפילין על העטרה כנגד מקום של תינוק רופס". והיינו שמציאות עטרת דוד היתה בנויה באופו כזה שלא היה יכול להניח עליה את התפילין במקום הנחתן.

אכן, הרשב"א (שם) לא החליט את הדבר למעשה, וכתב באופן מפורש שדבריו אמורים רק להלכה ולא למעשה: "מפשט ההלכה ודאי יראה, שצריך להניח על הראש ממש בלי שיפסיק שום דבר בין התפילין לראש... אבל אני אומר, להלכה אבל לא למעשה, דמותר להניח של ראש על הכובע".

בבית יוסף (או"ח סי' כז) כתב שהריב"ש (ה"ל) סמך על הרשב"א למעשה מפני שלא ראה את תשובתו בפנים, אלא רק את דבריו כפי שהובאו בר"ן, מהם נשמע שהרשב"א הורה כך למעשה.

ומוסיף הבית יוסף: "ומכל מקום אדם שהוא עלול לנזילות ואם לא תתיר לו להניחה על הכובע לא יניחה כלל יש לסמוך על דברים הללו דמוטב שיניחה על הכובע כיון דאפשר דנפיק בהכי משיתבטל ממצות תפלה של ראש. ואפשר שזה היה טעמו של הריב"ש ואף על פי שראה תשובת הרשב"א שלא כתב כן אלא להלכה ולא למעשה הורה הוא ז"ל כן למעשה מפני דמוטב שיניחה על הכובע משיתבטל מלהניח תפלה של ראש".

"משום דכתיב והיה לך לאות על ירך לך לאות ולא לאחרים לאות" [והנה מקור הדרשה: 'לך לאות ולא לאחרים לאות' היא במסכת מנחות (לז ב) ושם הובאה על מנת ללמוד שמקום הנחת תפילין הוא על גובה היד ולא על כף היד. אכן הלימוד של הרשב"א ניתן להלמד משם ברווח, שהרי הרעיון שיהיה כי ההבדל בין על כף היד לעל גובה היד הוא ההבדל בין דבר שנראה לאחרים לדבר מכוסה (עי' תענית ד א: ריבון של עולם שימני כחותם על זרועך... את שואלת דבר שפעמים נראה ופעמים אינו נראה... הן על כפים חקותיך) ואם יניח התפילין על בגדו הרי הם נראים לכל].

מכך מדקדק הרשב"א: "דתפילין שבראשו מותר לתת אותם על כובעו או על כסוי הראש". שהרי בתפילין של ראש מותר ואף רצוי שיראו אותם: "כתיב בהו וראו כל עמי הארץ וכדאמרין בעלמא (מגילה טז ב) אלו תפילין שבראש".

אך קשה, כיצד מתיישבת שיטתו עם הגמרא בזבחים ממנה למד הרא"ש שגם בתפילין של ראש מקפידים על חציצה? מתרץ הרשב"א: "והא דאמרין מקום יש בין ציץ למצנפת כדי להניח בו תפילין שמא מפני שאסור לתת כלי אחר של מצוה על המצנפת".

בשו"ת ריב"ש (סי' קלז) הקשה קושיה נוספת לשיטת הרשב"א (אע"פ שכתב לסמוך עליו להלכה בעניין מי שחושש מהצינה ורוצה להניח תפילין על כובע). במסכת עבודה זרה (מד א) למדנו: "זאת היתה לי כי פקודיך נצרתי. מאי קאמר? הכי קאמר: בשכר שפקודיך נצרתי זאת היתה לי לעדות. מאי עדותה? אמר רבי יהושע בן לוי: שהיה מניחה במקום תפילין והולמתו. והא בעי אנוחי תפילין? אמר רבי שמואל בר רב יצחק: מקום יש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין". ולשיטת הרשב"א קשה, מדוע צריכה הגמרא לתרץ שמקום יש בראש להניח

ב. הנחת תפילין על תחבושת או כובע דק

אדם שיש לו תחבושת דקה או פלסטר בראשו, רשאי להניח תפילין של ראש על התחבושת. אך לא יברך על הנחה זו (אם נוהג כרמ"א לברך שתי ברכות בדרך כלל).

כמו כן, אדם שחובש כובע מפני הקור וחושש לחלות אם יסיר את הכובע. במידה והכובע דק, רשאי להניח תפילין עליו כאמור לעיל.

על תחבושת עבה או כובע עבה, אין להניח תפילין של ראש כלל.

התארך עד שנכנס בין גופו לבין בגדי הכהונה, האם השיער חוצץ [שהרי בגדי כהונה צריכים להיות 'על בשרו']? הגמרא נשארה בספק ולא פשטה את השאלה.

במגן אברהם (סי' כז ס"ק ד) כתב שהרוקח למד מגמרא זו "שיש לגלח השער שעל הצואר שלא יהא חוצץ".

דבריו הובאו כבר באגור (הל' תפילין סי' נה) שכתב עליהם שלא נהגו כן.

בעקבות דברים אלו ביאר המחצית שקל (על המג"א שם) שני דברים:

א. החציצה המדוברת היא רק בשיער שבעורף ולא בשיער שבראש. מאחר והשיער שבראש (לצד הפנים) נמצא במקום גדילתו ובאופן גדילתו וכל שהוא במקום גדילתו ובאופן גדילתו אינו חוצץ. והראייה משיער בית השחי, שהגמרא לא התסתפקה אם חוצץ בבגדי כהונה, הסיבה שהגמרא לא התסתפקה בזה היא שהשיער במקום גדילתו ולכן אינו חוצץ. עוד ראייה, כהן גדול מסתפר בכל ערב שבת (תענית יז א) ולא היה מתגלח בתער אלא במספריים והיה מניח מקצת מן השערות¹. ואף על פי כן היה מניח תפילין במקום שערו (כפי שהובא לעיל), הרי ששיער במקומו אינו חוצץ. "אלא על כרחך ששער מועט אינו חוצץ דהיינו רביתיה, אבל לצד העורף שהם גדולים ויוצאים חוץ ממקומם... שם הוא חציצה".

ב. הסיבה שלא נוהגים לגלח שערות העורף (כפי שכתב האגור על דברי הרוקח) היא מפני שהגמרא נשארה בספק האם שיער חוצץ, ולשיטת

אכן, אם עושה כך, כתב הבית יוסף שיכסה את התפילין "כדי שלא ילמדו הרואים להניחה על הכובע בלא סיבה מספקת".

בהמשך דבריו הביא הבית יוסף עוד תשובה של הרשב"א (ח"ז סי' טט) בה כתוב: "בלשון הזה כתב הרשב"א דמותר להניח תפלה של ראש על גבי כובע למי שחש בראשו ויש אוסרים ומביאים ראייה מרבי יוחנן (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג) דלא הוה מנח תפילי בסיתוא מפני הקרירות ואי שרי לאנוחי על גב כובע למה היה נמנע". והבית יוסף דוחה את סברת האוסרים, שיש לומר שההיתר להניח תפילין של ראש על הכובע הוא רק בכובע דק, אבל בכובע עבה או במצנפת אסור מאחר ואי אפשר להניח את התפילין במקומן - כנגד מקום שמוחו של תינוק רופס, "ורבי יוחנן כיון שהיה צריך להסיר הכובע הגדול או המצנפת כדי להניחם היה מזיק לו הקרירות משום הכי לא הוה מנח להו בסיתוא".

להלכה פסק השו"ע (או"ח סי' כז סע' ד - ה): "לא יהא דבר חוצץ בין תפילין לבשרו, לא שנא של יד לא שנא של

ראש... אדם שהוא עלול לנזילות ואם יצטרך להניח תפלה של ראש על בשרו לא יניחם כלל, יש להתיר לו להניח תפלה של ראש על הכובע דק הסמוך לראש, ויכסם מפני הרואים". רמ"א הוסיף (לשיטתו שמברכים שתי ברכות על התפילין): "והמניחים בדרך זה לא יברך על של ראש, רק יברך על של יד להניח".

2. במסכת זבחים (יט א) מסתפק מר בר רב אשי בשאלה: "יצא שערו בבגדו, מהו שערו כגופו דמי או לאו כגופו דמי?", כלומר, שערו של הכהן

ג. שיער ארוך כחציצה לתפילין

יש סוברים ששיער ארוך חוצץ בתפילין ויש סוברים שאינו חוצץ. למעשה, מאחר והרבה פעמים מחמת אורך השיער התפילין לא מהודקות היטב ולא מונחות במקומן, יש לחוש ולהזהר לא לגדל שיער ארוך על מנת לקיים מצות תפילין כמאמרה.

[ויש עוד סיבות מחמתן יש להמנע מגידול שיער ארוך, כגון: חוקות הגויים, גאווה, צניעות ועוד שאין כאן המקום לפורטם ולדון בהם].

¹ אופן התספורת מבאור במסכת נדרים (נא א). וע"ע סנהדרין (כב ב).

עוד איסור משום הנחת תפילין, דכיון שגדולים הרבה הויין חציצה".

הבן איש חי (שנה א ח"י שרה סע' ה) כתב: "האחרונים ז"ל פקפקו במגדלי שער הרבה בראשם דכיון דגדלים הרבה ליכא למימר היינו רבותיהו לדעת הרא"ש ז"ל. וגם לדעת הרשב"א ז"ל הני שערות מרובים הוי כתחבשת מכה וחייצי כשלוש התפילין עליהם. וכן פקפקו בשער הראש היורד למטה דלאו מקום רביתה הוא וחוצץ".

החתן סופר (שער הטוטפת סימן כז) כתב: "ומכאן אזהרה רבה ותוכחת מגולה לאותם בחורים שמגדלים שער ראשם, שמלבד שהדבר מכוער ומתועב, וראוי לכל ירא שמים להימנע מזה, עוד בה שיש בזה חשש ביטול מצות עשה מן התורה בכל יום בהנחת תפילין של ראש מחמת דין חציצה. ולפי מנהג האשכנזים שמברכים על תפילין של ראש, יש בו עוד איסור של ברכה לבטלה, שהוא איסור חמור מאד, כנודע".

וכך פסק גם המשנה הלכות (ח"א ס' כח).

אבל הרבה פוסקים כתבו שאין חציצה בשיער הראש.

במור וקציעה (ס' כז) כתב: "יש לתמוה, דהא בהדיא אמרינן שער הוה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין... ותו אטו מי חמירי תפילין לענין זה מבגדי כהונה, דמדאורייתא חציצה פסלה בהו ואפילו הכי עד כאן לא איבעיא בשער מהו שיחוצץ אלא ביצא בבגדו שחוצץ בין בשרו לכתונתו, אבל מיהא במקומו בראש ודאי לא חייץ גבי מצנפת משום דרביתה הוא. ועוד אם כן הנזיר יפטר מתפילין. הלכך אי אפשר לומר כן, ואין לך בו אלא חידושו בלבד, דהיינו שער של הצואר, ורוצה לומר שעל הראש שירד למטה, ותלוי על הצואר זהו שער שמקפיד עליו לגלחו, שלא יחוצץ בפני הרצועות, כיון דלא מקום רביתה הוא יש להסתלק מן הספק... אבל בשער הראש פשיטא דליכא קפידיא והוא הדין לשער הגדל בצואר עצמו שאינו חושש לו".

הרשב"א אין חציצה בתפילין של ראש (ראה לעיל סע' 1 ביהור שיטת הרשב"א), במקום שהגמרא נשארה בספק סומכים על הרשב"א, אף על פי שהוא לא אמר את דבריו למעשה.

[דברים אלו של המחצית שקל צריכים ביאור, שהרי גם שיער העורף מונח במקומו והוא מעט, וכמו שיער הראש. ולכן לא נהגו כרוקח לגלחו, מאחר ושיער במקומו אינו חוצץ. ואם כונת המחצית השקל לשיער ממקום אחר בראש שמגיע עד העורף, קשה לשון הרוקח: 'לגלח שיער שעל הצואר', שמשמעותו הפשוטה היא השיער שגדל על הצואר. באופן דומה הקשה הפרי מגדים (ס' כז) אשל אברהם ס"ק ד) על המגן אברהם: "ולא הבינותי. דבזבחים יט א שער פירש רש"י שער ארוך יוצאה מראשו לגופו, והוה שלא במקומה וחייץ בין גופו לבגדו, אבל במקומה בין עיניך וצואר אחת הוא, ואין חוצץ. וסוף הקשר מקומו סוף עצם גלגולת".

גם מן המלבי"ם (ארצות החיים, המאיר לארץ ס' כז ס"ק יט) מוכח שהבין את האגור כאמור לעיל, שהסיבה שלא נהגו לגלח היא כי אין בזה חציצה. שכתב: "ובאמת המעיין בזבחים... משמע דוקא שנתפשט שלא במקום שער. בפרט שהרמב"ם (פ"י מהל' כלי המקדש הל' ז) פירש פירוש אחר על איבעיא זו. גם, הא אמר שער הוה נראה בין ציץ למצנפת ששם היה מניח תפילין, ועוד נזיר איך יניח תפילין". הרי שהבין שאין בשיער חציצה, וראה להלן].

אחר זאת כתב המחצית השקל: "ומהאי טעמא רע עלי המעשה אותן המגדלים בלוריתיהן, מלבד כי הוא דרך שחץ וגאווה ויש קצת איסור ממה שכתוב ביו"ד סימן קעח (סע' א), יש בו איסור בהנחת תפילין כיון שגדולין הרבה ליכא למימר בהו היינו רביתיהו, וחוצצים, ומשום מעשה אנשים הללו ליכא למימר היינו רביתיהו". וביאר עוד שאפילו לשיטת הרשב"א בבלורית ארוכה יש לאסור מפני שהיא כמו כובע עבה, שגם לרשב"א אסור, מאחר וההנחה היא לא על גבי מקום שמוחו של תינוק רופס.

כלומר, למחצית השקל יש שתי טענות (בענין תפילין) כנגד גידול בלורית: א. השיער הארוך חוצץ. ב. התפילין לא יהיו מונחות במקומן.

כדבריו, לחשוש לחציצה בשיער כתבו כמה פוסקים (הובאו ביחוד דעת ח"ב ס' ב). הקיצור שולחן ערוך (ס' י סע' ו) כתב: "ושערות קצרות, לא הויין חציצה, שדרכן בכך. אבל אותן המגדלין בלוריות מלבד שהוא דרך שחץ וגאווה ויש בזה איסור, יש

ראש על שערות ארוכות שאין בזה משום חציצה, דהוה ליה כמין במינו שאינו חוצץ. ושלא כדברי המחצית השקל שמחמיר בזה. ע"ש. וכן העלה הגאון רבי אריה צבי פרומר הי"ד בשו"ת ארץ צבי (סימן 1), שאין בזה איסור חציצה, ואפילו אם השער עומד ליגזז, וכמו שכתב כיצא בזה האור זרוע חלק א (סי' שסב) לגבי טבילה במקוה. וכל שכן כאן שלדעת הרשב"א אין איסור חציצה בתפילין של ראש. וכן מתבאר בשו"ת פני אריה (סי' 1). ויש סמוכים לזה ממה שאמרו בבבא קמא (פב א) ובסוטה (מט ב) שהתירו חכמים למקורבים למלכות לספר קומי ולגדל בלורית. וכן פסק הרמב"ם (פי"א מהל' עבודה זרה הל' ג). והסביר מן הכסף משנה, שמכיון שהתורה לא כתבה בפירוש דין איסור בלורית אלא מסרה הדבר לחכמים, לכן לא ראו חכמים לגזור על הקרובים למלכות שיבואו לידי גנאי אם לא יתדמו להם... ואילו היה הדין כדברי המחצית השקל הנ"ל, תקשה, שאין הפקיעו חז"ל מצות תפילין של ראש מהמקורבים למלכות, לדעת הרא"ש וסיעתו שיש איסור חציצה בתפילין של ראש".

אף על פי כן, לעיתים מחמת השיער הארוך התפילין לא מונחים במקום, או לא מהודקים היטב וזים במהלך התפילה, וצריך להזהר ולהקפיד בזה.

[הערה חשובה - לא דנו כאן אלא מצד חציצה בתפילין. אכן גידול שיער ארוך נוגע גם בהלכות 'חוקות הגויים', ובשאלות של צניעות ותרבות. הדבר פשוט וברור שלא ראוי ליהודי שומר תורה ומצוות לגדל שיער ארוך, שהרבה פעמים יש בזה שחץ וגאווה, ועוד עניינים שאין כאן המקום לפרטם ועוד חזון למועד].

גם בערוך השולחן (או"ח סי' כז סעי' יד) כתב: "ויש רוצים להחמיר גם כשהשיער גדול מאד ואינו רואה בזה שום טעם דאיזה גבול תתן להשיער ושיער הראש כעצם הראש דמי ואולי אם יש לו בלורית שמסבב גם צדדי השיער של מקום אחר למקום הנחת תפילין בזה וודאי יש חציצה אבל לא השיער הטבעי הגדל במקום זה וכן המנהג פשוט ואין לפקפק כלל בזה".

הגר"ע יוסף זצ"ל, הרחיב בשו"ת יחוה דעת (ח"ב סי' ב) בעניין זה והביא מכמה פוסקים שהוכיחו שאין בשערות, ואפילו ארוכות, חציצה.

התשובה הראשונה שהביע הגר"ע יוסף היא משו"ת קרן לדוד² (סי' י) שהאריך להוכיח שאין חציצה בשיער. ואפילו שיער ארוך אינו חוצץ. והביא ראייה "שבכמה מקומות נוהגים שהאבל על אב ואם אינו מסתפר אלא לאחר שלשה חודשים, ויש גם כן שנוהגים שלא להסתפר על אב ואם כל שנים עשר חודש, וכמו שכתב האור זרוע חלק ב (סימן תמו), ומהרי"ל בתשובה (סי' כב), והרמ"א ביורה דעה (סי' שצ סעי' ד), ולא חששו כלל לאיסור חציצה" (הציטוט מהיחווה דעת). ועוד כתב שיש ספק ספיקא, כמבואר לעיל, שהגמרא נשארה בשאלה, הרי ספק אחד. ושמה הלכה כרשב"א שאין חציצה בתפילין של ראש, הרי ספק שני, וספק ספיקא והשערות לא חוצצות בתפילין³.

והוסיף הגר"ע יוסף זצ"ל: "גם בשו"ת עזרת ישראל (סי' צא) כתב ללמד זכות על המניחים תפילין של

שאלה: האם ועד כמה נכון להשתכר בפורים?

בראשונים ובאחרונים. די להזכיר ה'פיוט' שנכנס ב'מחזור ויטרי' בתורת מעריב לפורים, המפליא מאד מבחינת ההלכה: כיצד אפשר להפסיק באמצע ברכות קריאת שמע, במין פארודיה של 'פיוט' שכזה? וכך הוא מתחיל: 'ליל שיכורים הוא

א. הגרש"י ז"ל (המועדים בהלכה עמ' רה) דן באריכות במחלוקת הראשונים האם יש להשתכר בפורים או לא (ראה להלן) ובתוך הדברים הוא כותב- "למעשה לא פסקה השתייה כדת בישראל בסעודת פורים בכל הדורות, ורישומה ניכר

² הג"ר אליעזר דוד גרינוואלד. היה תלמיד של אחיו בעל ערוגות הבשם ושל החתן סופר. רבה של סאטמר.
³ ועי' ביחווה דעת שם שדן אם אומרים ספק ספיקא במצות עשה. ובעניין זה ע"ע בשדי חמד כללים מערכת מ כלל קכ ד"ה ולענין. ושם מערכת ס כלל מג וכלל עו.

רחמיה ואחייה, לשנה אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי אמר ליה לא בכל שעתה ושעתה מתרחיש ניסא" וברש"י כתב (ד"ה לאבסומי) "ביין" וכתבו התוס' (בד"ה דלא) "בירושלמי, ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים" ובבית יוסף (או"ח סי' תרצה) הסביר את דברי התוס' שכוונתם לומר שצריך להשתכר עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי ובין ארורה זרש לברוכה אסתר ובין ארורים כל הרשעים לברוכים כל היהודים. שהרי אם לא נאמר כך, אלא שיש לטעות רק בין ארור המן לברוך מרדכי, שעור השתייה יהיה שיעור גדול מאד לפי שבלי שתייה מרובה אף אחד לא יטעה בדבר פשוט זה.

ובר"ן (מגילה ג ב בדפ"ר ד"ה מחייב איניש) הביא מהירושלמי (פ"ד ה"ז) וז"ל: "דמחייב למימר ברוך מרדכי ארור המן ברוכה אסתר ארורה זרש [גם] חרבונא זכור לטוב ומחייב לבסומי עד דלא ידע מאי קאמר. וכתב רבינו אפרים ז"ל מההוא עובדא דקם רבה ושחטיה לר' זירא כדאיאת בגמרא אידחי ליה מימרא דרבא ולא שפיר דמי למיעבד הכי".

ונראה שהרי"ף חולק על רבינו אפרים, שהרי לא הביא כלל את המעשה של רבה ור' זירא אלא הביא רק המימרא של רבא, משמע שהוא סובר שדברי רבא לא נדחו, שלא כרבינו אפרים הנ"ל. וברא"ש (מגילה פ"א ס"ח) פסק כרבא ולא הביא את המעשה הנ"ל ומשמע שגם הוא פוסק שחייב איניש לבסומי בפוריא.

הרמב"ם סובר גם הוא שמצווה לשתות עד דלא ידע, וז"ל הרמב"ם (פ"ב מהלכות מגילה הט"ו) "כי צד חובת סעודה זו? שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו. ושותה יין עד שישתכר וירדם

זה הלילה, לשתות בין הטוב ולגילה, פורים על שם הפור נקרא בגילה. המעריב: בליל זה הזה ישכרו כל יצורים, להזכר חוק אשר נקבע בפורים, ארור האיש אשר ידו ירים, לשתות מים המאירים, אוהב... ולהלן: 'פורים ישתו יין כל רואהו, עד לא יכיר איש את רעהו, בליל חג פורים. פורים לא יקח נשך ומרבית, אשר ישתה יין מחבית, בליל חג פורים... וכן הלאה ברוח זה כחמישים בתים בפיוט, וסופו: 'ארור האיש אשר יאכל פולים כתושים, מפי המלך וההגמון והראשים, כל בית ישראל יעלו עליו חמושים, לגרשו מתוך קדושים, גאל: השכיבנו.. אופינית פתיחה לתשובה בספר 'תשובה מאהבה' להר"א פליקלש, תלמידו של הנודע ביהודה: 'ב"ה שנת אורה ושמחה לפ"ק (תקע"א) פראג, יום ארבע עשר לחודש אדר... הן היום זמן שמחה לכל רבים שתו ורבים ישתו ורבים אומרים נשקנו יין גם הלילה ורבים מפזזים ומכרכרים לקול כנור ועוגב'. המחבר אמנם מתרעם: 'לא מפני שאוהבים את מרדכי, אלא לב כסיל בבית השמחה'. אבל העובדא עובדא".

ב. במגילת אסתר (ט כב) כתוב "כימים אשר נחו בהם היהודים מאיביהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים". בפסוק זה מוזכרות שלוש ממצוות פורים, משתה ושמחה, משלוח מנות ומתנות לאביונים.

בענין מצות המשתה אמר רבא בגמרא מגילה טו ב) "מחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" וממשיכה שם הגמרא "רבה ור' זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום, קם רבה ושחטיה לר' זירא⁴, למחר בעי

⁴ בשו"ת אבני נזר (חלק אבה"ע סי' נו) דן באריכות לאסור לאדם לישא את אשת חמוי אחרי פטירת חמוי. בסוף תשובתו הוא הוסיף מספר שורות ששייכות לענין. "אחרי כתבי הראה לי בני מהר"ש נ"י דבר חידוש בתשובתו כי אלמנה שבעלה חזר וחי כעובדא דקם רבה ושחטי לר"ז ולמחר בעי רחמי עלי' [מגילה ז ע"ב] חוזרים הקידושין וחלים כי בכל שעה מיתת הבעל שהוא מת עכשיו מתירה, ונפלאתי, מ"ש מהיום אין את אשתי ולמחר את אשתי (גיטין פג ב) דקיי"ל כיון דפסקה פסקה וגוף החידוש דכל שעה מיתת בעלה מתירה, מבואר ההיפוך ברמ"א יו"ד סי' רס"ז סעיף ס"ה, והוא בטור בשם רמ"ה, ועיין בר"ן פ"ב דביצה (בד' הרי"ף ט ב) בבעיא דמי שלא הניח עירובי תבשילין הוא לבד נאסר או אף קמחו נאסר. [נו"ע בברכי יוסף אהע"ז סי' ט"ו ובשו"ת נפש חיה מהגאון הנ"ל סי' ג]."

גדולת מרדכי וצריך לאבסומי עד דלא ידע להבחין ביניהם.

ובפר"ח (או"ח תרצה סק"ב) דחה את ראיית רבינו אפרים מהגמרא, אך כתב שראוי לנהוג כמותו להלכה, וז"ל: "ואין זה נכון, דא"כ אמאי אישתמיט ר' זירא מלמעבד סעודה אהדדי ואצטרך לומר ליה לא כל שעתה ושעתה מתרחיש ניסא, כיון שראה שיצא קלקול עון שפיכות דמים מסיבת שכרותם ראוי היה להם למנוע עצמם מלבסומי כולי האי ומלשתות אלא מעט מכדי הרגלם! אלא משמע דאפ"ה היו משתכרים יותר מדאי ולהכי מייתי תלמודא ההוא עובדה לאשמועינן דמימות רבא נפשט דמחויב איניש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. ומיהו עתה שהדורות מקולקלים ראוי לתפוס סברת רבינו אפרים ז"ל ושלא לשתות אלא מעט קט יותר ממה שמורגל ביו"ט ובזה יוצא ידי חובה כיון שכוונתו לשמים כדי שלא להכשל ח"ו בשום מקרה רע וישא ברכה מאת ה'".

אם כן מצינו שאין להשתכר הרבה בפורים דלמא אתי לידי תקלה. וז"ל המאירי (הג"ל) "חייב אדם להרבות בשמחה ובאכילה ובשתיה עד שלא יחסר שום דבר. ומכל מקום אין אנו מצווין להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה שלא נצטוונו על שמחה של הוללות ושל שטות אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת ה' יתברך והודאה על הניסים שעשה לנו" עכ"ל. והביא דבריו בביאור הלכה (או"ח תרצה' בד"ה עד דלא ידע) ועוד הביא דברי החיי אדם וז"ל "כיון שכל הנס היה ע"י יין לכן חייבו חכמים להשתכר ולפחות לשתות יותר מהרגלו כדי לזכור הנס הגדול, ואמנם היודע בעצמו שיזלזל אז במצווה מן המצוות, בנטילת ידיים וברכה וברכת המזון, או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שינהג קלות ראש, מוטב שלא ישתכר וכל מעשיו יהיו לשם שמים".

ובשע"ת כתב וז"ל "ועיין בסדור עמודי שמים שכתב שאביו הגאון ז"ל היה נוהג בימי בחרותו לקיים המימרא כפשוטו, ומי שהוא חלש בטבעו (או שמשתטה עד שאפשר שיבוא ע"י זה לידי

בשכרותו". ופשוט ממה שכתב "ושותה יין עד שישתכר" ששייך שכרות. ונראה שהבין בסיפא דהאי עובדה דאמר ליה ר' זירא לרבה לא בכל שעה איתרחיש ניסא, ומשמע דחשש שישחטו שוב ולא יועלו לו תפילותיו, הנה ברור דגם בהאי שתא אבסומי, ומה שכתב הרמב"ם "ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו" צ"ל דסובר דבזה יצא ידי חובה דעד דלא ידע.

הרי לפנינו ששלושת עמודי הוראה חולקים על רבינו אפרים הנ"ל. וכתב המאירי (מגילה שם) "ומה שאמר כאן עד שלא ידע בין ארור המן וכו' הוא מה שאמרו בתלמוד המערב (מגילה פ"ה ה"ז) שצריך לומר אחר מקרא מגילה ארור המן ברוך מרדכי ברוכה אסתר ארורה זרש וכן שצריך לומר חרבונא זכור לטוב ואמר שחייב להתבשם עד שלא ידע בבירור מה יאמר, אלא שכבר נדחית לדעתינו כמו שביארנו וגדולי המחברים כתבו עד שירדם".

ובטור (או"ח תרצה) פסק כשלושת עמודי הוראה, "מצווה להרבות בסעודת פורים וצריך שישתכר עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". ובבית יוסף (שם) הביא דברי הר"ן הנ"ל בשם רבינו אפרים ואח"כ כתב: "כתב באורחות חיים (הלכות מגילה אות לח) חייב איניש לבסומי לא שישתכר שהשכרות איסור גמור ואין לך עבירה גדולה מזו שהוא גורם לג"ע וש"ד וכמה עבירות זולתן אך שישתה יותר מלימודו מעט".

אמנם בשולחן ערוך (או"ח סי' תרצה ס"ב) לא נזכר כל זה אלא סתם וכתב "חייב איניש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" וכתב שם הרמ"א בשם מהרי"ל "דאין צריך להשתכר כ"כ אלא ישתה יותר מלימודו וישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי" והוסיף "ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכון לבו לשמים".

וכתב שם המג"א (ס"ג) בשם יש אומרים שארור המן בגי' ברוך מרדכי (והם תקב' 502) וצריך להשתכר עד שלא ידע לחשב זה. והט"ז (שם ס"ק א) כתב גדר אחר שהנה ה' יתברך עשה עמנו שני טובות גדולות בפורים האחת מפלת המן והשניה

וישמחנו בשמחת [עולם], ויזכנו לחיי עה"ב, לאור באור פני מלך חיים ע"כ. וכל דבריהם הן דברי טעם. אלא [שמ"ש] בסדר הנהגה, שאחר סעודת שחרית, שהיא העיקר, שאח"כ ילכו לבית המדרש לא משמע כן מעובדא דר"א (ט"ו ע"ב), שהיה יושב ודורש כל היום כולו, ואח"כ א"ל אכלו משמנים כו'. אלמא שהתפלה והדרשה תהיה קודם סעודת שחרית, ובלבד שלא ישהא יותר מחצי היום, כמ"ש לעיל, בס"י הקודם לזה.

וכך הוא דרך הנכונה. בסעודת שחרית יאכל וישתה וישמח. וכדמשמע לעיל בפ"ק (ד' ע"א) דמסקינן, אושפזיכניה דר"פ אתא לקמיה דר"פ, א"ל הנך ביצים משבת ליי"ט, מהו למכלינהו למחר, א"ל, זיל האידינא, ותא למחר, דרב לא מוקי אמורא עליה מיי"ט לחבריה, פי', כלומר, שעשה היום י"ט, דהיינו לאחר סעודה, עד למחר, משום שכרות, דרב אורויי הוה מורה בדרשא שלו, כדאמרין בכריתות (י"ג ע"ב), ושכור אסור להורות, דכתיב (ויקרא ט', י"א) יין ושכר אל תשת, וכתיב להורות לבני ישראל. כי אתא למחר, א"ל, איכו השתא, פי', אם הוריתי לך אתמול בשכרותי, אשתלאי. פי', שכחתי ושגגתי, והוריתי בו היתר, ואינו כן ע"כ. אלמא דמזמן סעודת שחרית התחיל השכרות, ומנחה היה מתפלל בזמנו, אפילו הוא שתוי קצת, אף על פי ששתוי לא יתפלל לכתחילה (עירובין ס"ד ע"א), ושתוי הוא שיכול לדבר בפני המלך. א"כ אף בשתייה שלנו לכל הפחות שתוי הוא. אפשר לומר, דלא אסרו חכמים לכתחילה אלא בחול, משום דאפשר לו להמתין עד שיפוג יינו, אבל היום של י"ט, שמצוה לשמח, וחציה לכם, אוקמיה אדיניה, שתפלתו תפלה, והקב"ה מקבל תפלתו, מאחר שהוא שמח וטוב לב בשמחתו של מקום. והיינו ע"פ המדרש (עיין איכ"ר פ"ג, י"ב) שדרשו בקרא (תהלים ס"ט, י"ד) ואני תפלתי לך ה' עת רצון. וז"ל: כתיב (שם שם, י"ג) ישיחו בי יושבי שער, ונגינות שותי שכר. וכתיב בתריה, ואני תפלתי לך ה' עת רצון וגומר.

מעשה או דברים שלא כהוגן) אין לו לשתות יותר מדאי וראיה לדבר ריב"א⁵.

ובמשנה ברורה כתב (סק"ד) שצריך להיות זהיר בענין נטילת ידיים וברכת המוציא וברכת המזון ויהיה שמחה של מצווה. וכתב על דברי הרמ"א שישתה יותר מלימודו ומתוך כך יישן שכן ראוי לעשות (ס"ק ה).

ג. וכתב בים של שלמה (ביצה פ"ב סי' ה): "עוד כתב הרמב"ם (שם הל' יט) וז"ל: אף על פי שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה לא יהיה אוכל ושותה כל היום כלו. אלא כך הוא הדת, בבוקר משכימין כל העם לבה"כ ולבה"מ, ומתפללין, וקורין בתורה בענין היום, וחוזרין לבתיהם, ואוכלין, והולכין לבה"מ, וקורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצות מתפללין תפלת מנחה, וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום, עד הלילה. וכשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא ימשוך ביו, ובשחוק, ובקלות ראש, ויאמר, שכל מי שיוסף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות, ושחוק הרבה, והקלות ראש, אינה שמחה, אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוונו על הוללות וסכלות, אלא על השמחה שיש בהן עבודת יוצר הכל, שנאמר (דברים כ"ח, מ"ז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. הא למדת, שהעבודה בשמחה, וא"א לעבוד את השם, לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שכרות ע"כ. וכדברים האלו כתב הטור (סימן תקכ"ט).

וכתב עוד, וז"ל: מידת חסידים, אשר השם לנגדם תמיד, בכל דרכיהם ידעוהו, בעת שמחתם, אז יותר ויותר מברכים ומשבחים להקב"ה, אשר שמחם, ויאמר האדם בלבו, בעת שמחתו והנאתו, אם כך היא שמחת עה"ז, אשר הוא הבל, כי יש אחריה תוגה וצער, א"כ מה תהיה שמחת עה"ב התמידית, שאין אחריה תוגה, ויתפלל להקב"ה, שיטה לבו לעבדו, ולעשות רצונו בלב שלם,

⁵ עד כאן ציטט השע"ת מהסידור הנ"ל ומכאן כתב "וכוונתו במה שכתב ריב"א הוא ראשי תיבות ר' יהודה בר עילאי, רוצה לומר שר' יהודה בר עילאי אמר בירושלמי דלא שתי אלא מפסחא לפסחא וחוגרני צעדי וכו', משמע דפורים לא שתי כיון ששתייתו היה מזיק לגופו עכ"ל.

שהיו אוכלים בבית המלך דכתיב (דניאל א יב) ויתנו לנו מן הזרועים (מגילה יג). וכתב ה"ר אשר יש שנהגו שלא לאכול בשר בלילה ההוא כדי שלא יטעו ויחשבו שהיא סעודת פורים: וכתוב עוד שם סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו יש מפרשים כעין לילה שאין אבוקה כנגדו דרך שמחה ויום טוב ונשאל רבינו האי מי שנשבע להתענות בפורים מהו והשיב אין כח במצות פורים לדחות שם שמים ואפשר לו לעשות סעודת פורים בלילה ויוצא ידי חובתו: וכתוב עוד שם פורים שחל להיות בערב שבת עבדין סעודת פורים מבעוד יום ובלילה צריכין לקדושי וצריכין נמי למיטעם מידי בתר קידושא ויש שעושים סעודתם בבוקר והכל לפי המנהג."

ה. להלכה פסק השו"ע (סי' תרצה ס"א) "סעודת פורים שעשאה בלילה, לא יצא ידי חובתו". ורמ"א הגיה "ומ"מ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה". וכך כתב המשנה ברורה (ס"ק ג) "ואפילו כשחל הי"ד במוצאי שבת דעשה סעודה חשובה בסעודה שלישית מ"מ צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים אך אינה סעודה כמו למחר דשם צריך להרבות יותר. כתבו האחרונים דנכון ללבוש בגדי שבת ג"כ מבערב וימצא אח"כ בביתו נרות דולקות ושולחן ערוך ומטה מוצעת".

וכן כתב בכף החיים (סי' תרצה ס"ק ד).

לכן אף על פי שלא יוצאים ידי חובה בסעודה זו, בכל זאת יש בה מן המצווה של משתה ושמחה בפורים, ממילא ניתן לשתות בה ולקיים את דברי רבא 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי'.

1. מקור נוסף בראשונים למנהג לשתות גם בלילה מפורש בפיוט שהבאנו לעיל ממחזור ויטרי (תלמיד רש"י). להלן הפיוט במלואו (מחזור ויטרי ח"ב עמ' 583. הפיוט חובר לאמירה תוך כדי ברכות קריאת שמע, כיום לא אומרים אותו).

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבש"ע אין אומה זו כשאר אומות העולם, אומות העולם כששותין ומשתכרין, הולכין ופוחזין, ואנו לא כן, אלא אף על פי ששתינו, ואני תפלתי לך ה' ע"כ. אלמא שבשבת, וה"ה ב"ט, יש להתפלל אחר ששתו, רק [שלא יגיע] לשיעור שכרות, וכן אתה מוכרח לומר אף לדברי הרמב"ם, אף בתפלת ערבית. שהרי כתב שאוכלין ושותין עד הלילה, וכ"ש האידינא, שבלא"ה אין מדקדקין ומכוונים בתפלה כ"כ, שאין להקפיד בשתוי, כאשר כתבו הגהמ"י (ה' תפילה פ"ד אות כ'). ומ"מ יזהר שתהא השתייה מעורבת בשמחה של תורה, ולשמוע כ"א דברי חבירו, ולא להאריך בהוויית דאביי ורבא, אלא יהיו נוחין זה לזה, לקבל מדרש חכמים וטעמיהם, וכל המוסיף ה"ז משובח".

ד. עד כאן דברנו על הסעודה ביום פורים. ויש לדון גם האם יש מצוות סעודה ומשתה בליל פורים. בגמרא מגילה (ב ז) שנינו "אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו. מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב. רב אשי הוה יתיב קמיה דאמימר נגה ולא אתו רבנן אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן דלמא טרידי בסעודת פורים אמר ליה ולא הוה אפשר למיכלה באורתא אמר ליה לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו אמר ליה אמר רבא הכי אמר ליה אין תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה".

מכאן שחובת הסעודה היא ביום. וכך פסק להלכה הרמב"ם (מגילה פ"ב הל' יד) "השמחה והמשתה אין עושים אותו אלא ביום יד, ואם הקדימו לא יצאו. וסעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו".

וכן מפורש ברשב"א ובריטב"א (מגילה ד א).

מאידך, לשיטת ראב"ה יש מצווה בסעודה גם בלילה. כמבואר בבית יוסף (או"ח סי' תרצה) "כתב המרדכי (סי' תשפז) בשם ראב"ה שצריך לנהוג כלילי שבת ויומו דומיא דקריאה והמחבר תמה עליו. כתוב בארחות חיים (שם אות לה) נהגו לאכול בליל פורים אחר התענית זרעונים זכר לזרעונים

פורים אשר לא זקן ישתה מן הקנקן. בליל חג פורים:

פורים יזכור יין בריתו. כאשר הייתה באמנה איתו. בליל חג פורים:

פורים יקריבהו אל חכו. לרחבו ולארכו. בליל חג פורים:

פורים בישראל לפניו. יקר הוא מפנינים. בליל חג פורים:

פורים כוס יין בידו יעמיד. ויערוך על פיו תמיד. בליל חג פורים:

פורים ישתה יין ישן. ארור האיש אשר ישן. בליל חג פורים:

פורים יין תמיד ירוקן לפני נער וזקן. בליל חג פורים:

פורים ישלח לרעהו מנות. ולאביונים מתנות. בליל חג פורים:

פורים אכלו רעים ושתו איש באהלו. ושלחו מנות לאין נכון לו. בליל חג פורים:

פורים אוהב שמחה אוהב יין יעשיר. וכל כלי זמן וכלי שיר. בליל חג פורים:

פורים אל תשתה יין רע עין. קודם תשבור צמאך אל העין. בליל חג פורים:

פורים במה יזכה איש זכותו. שבע ילין בל יפקוד עונו. בליל חג פורים:

פורים גילה רינה חדווה ודיצה. הקבצו לשתות ועוצו עצה. בליל חג פורים:

פורים דאגה בלב איש ישחנה. מאכל טוב ומשתה ישמחה. בליל חג פורים:

פורים דלה תדלה יין מחביות. בלילה ההוא דומיות תהילות. בליל חג פורים:

פורים היין בפורך תמיד שגור. וספל אדירים יהיה סגור. בליל חג פורים:

ליל שיכורים הוא זה הלילה. לשמוח בין הטוב ולגילה. פורים על שם הפור נקרא בגילה. יזכור לנו בקריאת המגילה: (המעריב ערבים)

בליל זה ישכרו כל יצורים. להזכר חוק אשר נקבע בפורים. ארור האיש אשר ידו ירים. לשתות מים המאררים: (אוהב עמו ישראל)

פורים בין פותחים בברוך. על שולחן אשר ערוך. בליל חג פורים:

פורים ישורר שיר נועם על יין בקהל עם. בליל חג פורים:

פורים ימלא כוסות. כדת מה לעשות. בליל חג פורים:

פורים ישתו יין כל רואהו. עד לא יכיר איש את רעהו. בליל חג פורים:

פורים לא יקח נשך ותרבית. אשר ישתה יין מחבית. בליל חג פורים:

פורים אשרי איש אשר יפן. לברך על הגפן. בליל חג פורים:

פורים ישכרו בין לבן. וירצה כמנחה וכקרבן. בליל חג פורים:

פורים אכלו ושתו רעים. זמרו ליין הטוב כי נעים. בליל חג פורים:

פורים שחטו אווזים ותרנגולים. כי בזאת תהיו נגאלים. בליל חג פורים:

פורים זכרו תורת ראשונים. מעשה אבות יעשו בנים. בליל חג פורים:

פורים שמעו בני איתנים. מהרו ואכלו משמנים. בליל חג פורים:

פורים ישתה יין טוב. אשר ירוה כגן רטוב. בליל חג פורים:

פורים שכל אדם מאריך בסעודתו. ומן השמיים
ימלאו שאילתו. בליל חג פורים:

פורים שותה כדת וכהלכה. זכר צדיק לברכה בליל
חג פורים:

פורים שומר מצוה שותה תאות נפשו. שמש וירח
נבראו לשמשו. בליל חג פורים:

פורים שבקיה לרויח דמנפשיה נפיל. לא יקום כי
יפול כמו פיל. בליל חג פורים:

פורים תרא יין כי יתאדם. כי זה כל האדם. בליל חג
פורים:

פורים יין אשר הוקם לשמוח פני אישים. יבא ויגל
פני אנשים ונשים. ארור האיש אשר יאכל עדשים.
בלילי פורים ובמועדים ובחודשים: בגילה:

ארור האיש אשר יאכל פולין כתושים. מפי המלך
וההגמון והראשים. כל בית ישראל יעלו עליו
חמושים. לגרשו מתוך קהל קדושים: (גאל ישראל.
השכיבנו)

פורים חכלילי עיניים מיין. ואויבינו יהיו כאין. בליל
חג פורים:

פורים טוב אשר תאחז בכוס מלא. מכתם אופיר
לא תסולה. בליל חג פורים:

פורים יין מלכות ישתו ויסלסלו. בחורים שכורים
יחדיו יצלצלו. בליל חג פורים:

פורים כל אשר ימרה פיו מלאכול. ומצאוהו רעות
והיה לאכול. בליל חג פורים:

פורים לץ הומה ומים ומשכר. והשותה מהם לא
ירבה שכר. בליל חג פורים:

פורים משתה שלך יהיה להפקר. ושותים הרבה
לאין חקר. בליל חג פורים:

פורים מאן דאית ליה בושמיא ברחמיה מסיק ליה.
ויקנה שם טוב ויהיה עולה. בליל חג פורים:

פורים נתן תתן מתנות לעניים. לא לשפחות ולא
לעבדים. בליל חג פורים:

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

טובה בת חיים צבי שכטר ז"ל

נלב"ע כ"ד שבט תשס"ה

תנצב"ה

כתיבה: הרב ינון קליין

להערות / הקדשות (לרפואה או ע"נ) / הרשמה לרשימת התפוצה
צור קשר: בית מדרש הלכתא bm.hlct@gmail.com יעקב יונגרייס - 054-9023288

הלכתא

תורה. הלכה. חיים.

כולל הלכה תורת חיים נבעת אסף
ע"ש ר' חיים שורק ז"ל
כולל הלכה רחובות
מכון לפרסומים הלכתיים